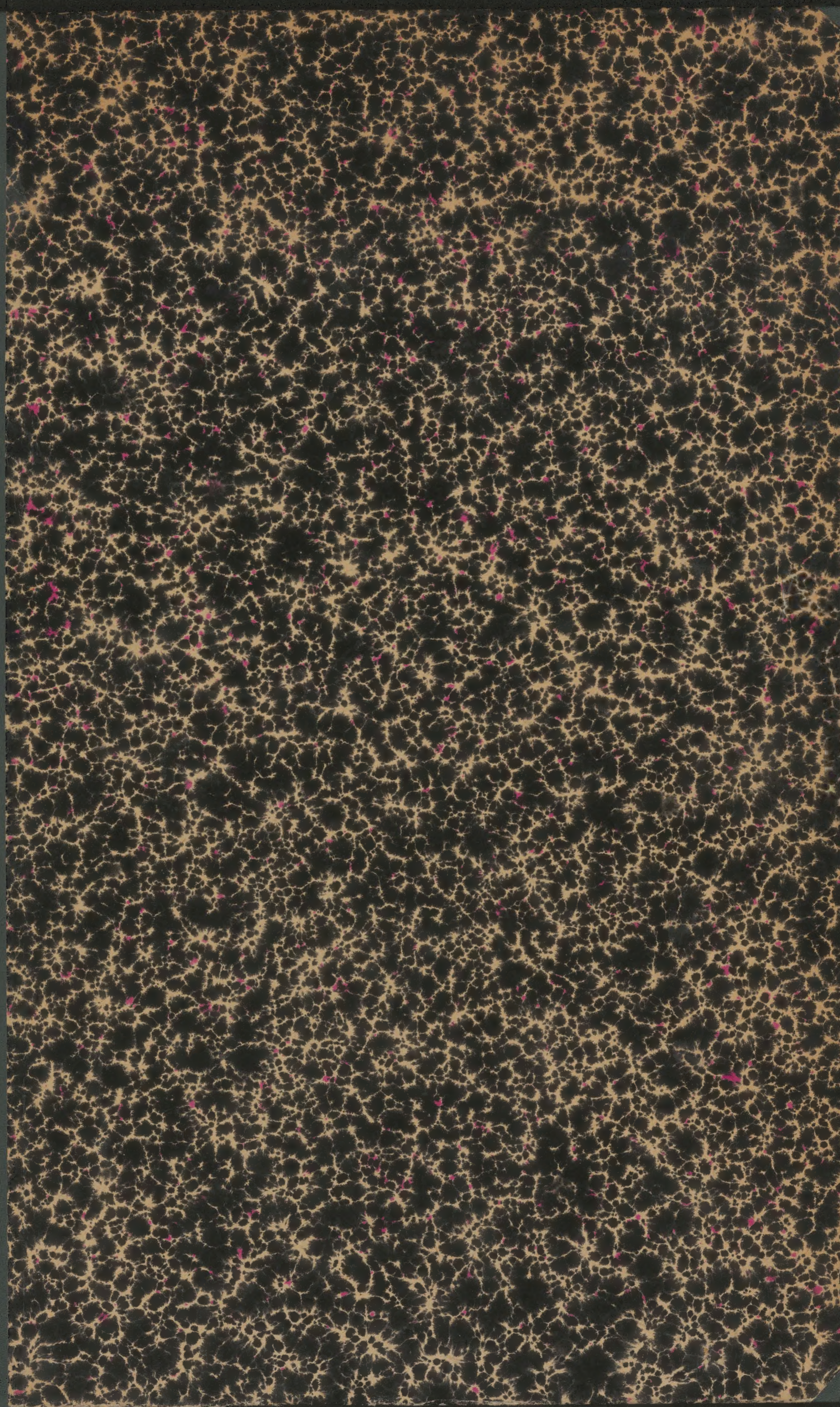
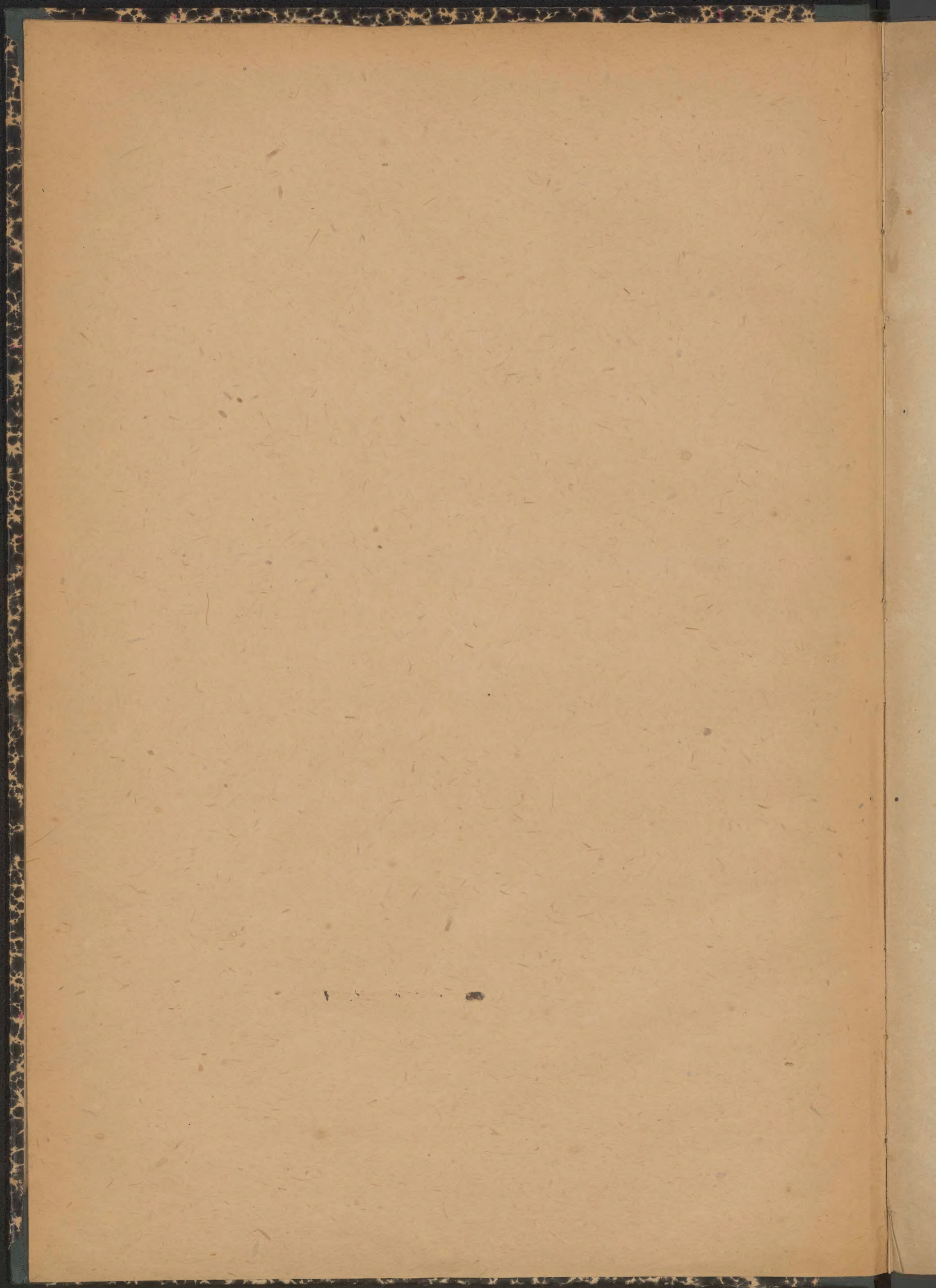

50

Opraniomy v r. 1922.

6450

1

*De natura et pijs Theutonicis in Polonia,
usque ad Casimirum Magnum.*

Honradus Apwiczinski.

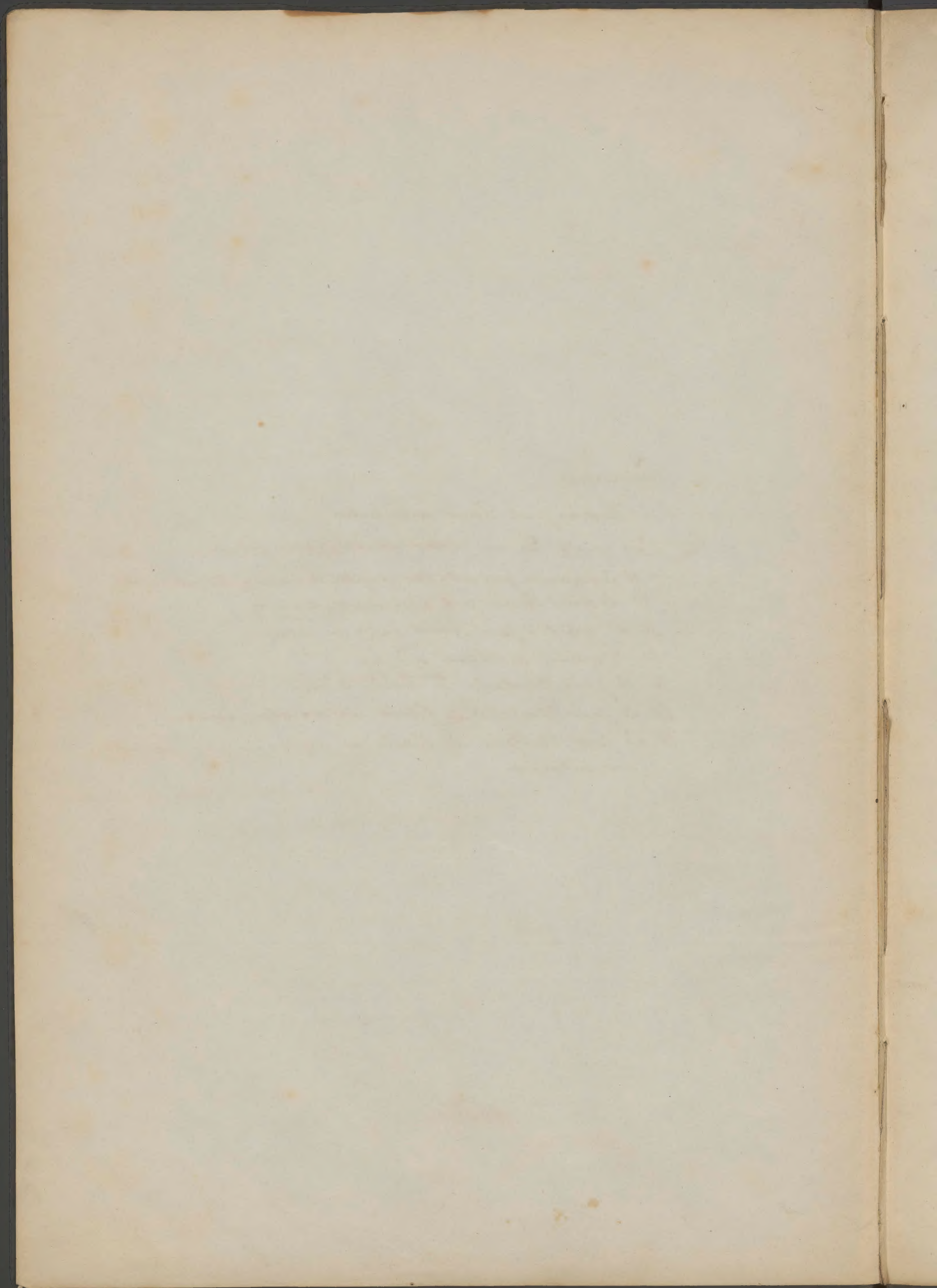

Part prima.

Historiae juris Polonici synopsis.

Part secunda. De juris Theutonici in Polonia vi ac natura.

- §1. de discrimine quod inter leges scriptas et non scriptas intercedit.
- §2. de legibus Poloniae ante Casimirum Magnum.
- §3. de pristini juris Polonici indole ac natura.
- §4. de verbum in Polonia origine.
- §5. de juris Theutonici in Polonia origine.
- §6. de juris Theutonici in Polonia natura atque indole.
- §7. de juris Theutonici in Polonia vi atque cum pure Polonico necessitudine.

*De natura ac vi juris Theutonici
in Polonia usque ad Casimirum Mayorem.*

Part I.

Historiae juris Polonici adumbratio.

De juris Theutonici in Polonia natura ac vi mihi scripsero pauca quaedam exponenda sunt, quibus et universi juris Poloni originem, progressumque demonstrarem, et simul his notis nem juris Poloni ante scriptos ponam, quibus fontes istius juris, quod plerumque lingua polonica sint conscripti, hucusque non omni ex parte erant noti. Nam quae Karthnischius,¹ Chwalnowius,² Salasovius,³ Cromerus,⁴ et qui ante hos centum fere annos vixit, Lengnichius⁵ de jure Polono prodiderunt, ea aut omnino non ex omni parte absoluta, et ut ita dicam, ad umbilicum erant perducta, aut certe nostrae aetatis scopo non sufficiunt, quem viri isti et fontibus sequente demum aetate in fumen poplatis essent destituti, et usus forensis praesens rationem habentes, historicam perquirendi methodum in disciplinam non vocarent. In his igitur acquiescere non fiet: quam autem nostratum studia in jure Polonico illustrando posita maximam partem polonica lingua continentur, operam non mihi suspicere videbor, si et partem quantamcumque juris nostri illustravero,

¹ De republica Polonica Libri duo dpt. II Lipsiae 1698.

² Jus publicum Polonicae 1685.

³ Jus regni Poloniae ex statutis et constitutionibus 1702.

⁴ Martinus Cromerus de origine et rebus gestis Polonorum. Basileae 1558.

⁵ Jus publicum Regni Poloni, Tom. I. Variae 1742. Tom. II 1746.

Et simul monstravero, quinam sit studiorum ju-
dicio appud nostrales status.

¶ Nam vero de jure nostri iniquabilis et initio quæren-
tibus hæc opinio a veritate non videtur discedere
Civitatis originem, originem simul esse juris. Quam
enim Civitas ex Cicero nis sententia⁶ coetus sit
multitudinis juris consensu et utilitatis com-
munione sociatus, facile apparet, communem
hanc certis quibusdam legibus teneri, quæ juris
sunt fundamenta. Constat autem Polonorum civita-
tem sæculo post Christum natum seculo, cipi-
talis jam formam habuisse: quapropter Polonos
consentaneum est jus quoddam habuisse, antequam
religionem Christianam sunt amplexi. Nam vero
de jure Poloni initis quæ proposui, non super-
vacanea videbuntur ei, qui reputaverit, ad æ-
tates juris nostri constituendas terminos qui-
dam esse figendos. Nam qui alter sit juris Po-
lonici finis, et quibus causis sit præscriptus,
neminem fugiet. Juris igitur Polonici his fini-
bus inclusi historia, in quatuor ætates dis-
tribui potest. Et.

I^{ma} quidem ætas a rei publicæ Polonicæ prin-
cipiis, usque ad annum 965 vel ad Christianæ
religionis illationem, prima juris Polonici
incrementa continet, quæ non nisi ex præsi-
giis, quæ sequentium ætatum inhaerent, cog-
noscere possunt. Sequitur.

II^a aetas, 963-1370, inde a Christianae religionis illa-
 tione, usque ad Ludovici regis temporis, speciem
 praebens juris ex domesticis institutis, canonicis
 praecceptis et theutonicis mixti. — Quae deinde
 III^a aetas, 1370-1572, secuta est, Sigismundi Augusti
 excessu terminata, quam rei publicae statum con-
 tinet felicissimum, tum juris Polonici longe
 praestantissimum exhibet statum. Restat
 IV^a aetas 1572-1795, pertinens usque ad Stanislawi
 Augusti abjectionem, si progressum juris spe-
 tas, non spernenda illa quidem, ut labentis im-
 perii vestigia prae se ferens.

Quum poro juris fontes et legibus modo perceptis
 modo non perceptis, et praeterea, ut patet, iuris prae-
 cipue temporibus, singulis institutis et adje-
 ctis continentur, locos quosdam perum perceptorum
 perlucet perne necesse est, quo facilius demonstramus,
 primam juris nostri notitiam a perceptissimis
 temporibus esse repetendam. Et primum quidem
 legum non scriptarum vestigia perquirentibus non
 spernenda sunt ea, quae praesentis perum domesti-
 corum investigatori Thonarstii, Thad. Subkoniem
 sequutus, in praefatione ad Legem Voluina po-
 suit, quum Cracum et Limovitum, tum prae
 ceteris, Mirosławum, Dolsławum qui Chroppy nomi-
 nat, Casimirem Tustum, Henricum Probum et
 Vladisławum Loticem in legistarum numero
 esse ponendos. Nam quamquam illa quidem non

de legibus scriptis sunt intelligenda, tamen le-
ges, quae regibus istis tribuuntur haud parvi
erant momenti ad jus Polonicum seriore tempo-
re redigendum, ut max apparabit. Sed et leges
quasdam scriptas commemorat idem Honarski
loco citato, quas Casimiri Magni legibus longe vetustio-
res esse contendit. Et altera quidam lex de Cantalifena
"Boga podziwa" est, altera ordinatio rerum Judaicarum
anni 1264. Verum tamen ne lex illa de Cantalifena
Boga podziwa seriori tempore sit attribuenda, quodjam
olim Ephraim Olsh^z sentaverat. Alteri autem haud
facile legis nomen indicari potest. Porro Dlugosz⁹
Boleslaum Primum contendit leges salutiferas
gratia humanae societatis, descriptas condidisse,
et edicto publico promulgasse, ut earum motu
humana coereretur audacia. Sed earum quoque
legum monumentis sumus destituti, et prop-
ter temporis vetustatem, et fortasse ob hanc
causam, quod seriore tempore illa legum collecti-
oni erant insertae, ut auctoris nomen perficeretur,
quo factum est, ut paucissimum, qui illas le-
ges fulissent, memoria pensim pensimque abo-
leret. Huiusque de legibus non scriptis.

Scriptarum vero legum monumenta, quae ad
nostram aetatem pervenerunt, vetustissima
sunt, quae ex comitiis Lancienensibus Casi-
mirus Secundus regnante, anno 1180 emanave-
runt. Quam vero comitia haec clero potissi-

7. Policijsu amnorum scripta. Cracov 1744.

8. Johannis Dlugoski historiae pol. lib. III Lips. 1747. II p. 175.

9. Epimer L^{re} p. 166.

11.

potissimum cooperante habita sint, ut synodi quoque
 nomine plerumque insignirentur, documento ejusdem
 sunt, secunda, quam plurimus juris Poloni aetate
 ceteri auctoritate domestica instituta ad canonici et
 romani ex aliqua parte juris modulum fuisse con-
 formata; quum autem plerumque ecclesiae institu-
 tiones in comitiis istis tractarentur, ad juris Polo-
 ni historiam conspiciendam prioris sunt momenti.
 Longe praestantissimum antiquioris legislationis
 monumentum statuta sunt, quae Casimirus Magnus
 in Comitibus Vistulicis anno 1347 dedit, attributo
 ad eorum reductionem iudicio Episcoporum, Palatino-
 rum, Castellano, Officialium et Dignitatorum
 Terrarum Poloniae omnium; continet enim cum
 ius civile, tum et criminale, datque normam
 legum in iudiciis agendum, dirimendumque.
 Semper vero non plane novas Casimirum
 leges sensisse, sed aut antiquiores compendiasse
 et emendasse, aut illis ad ius novas, appa-
 ret ex iis, quae legislator ipse in praefatione
 suarum legum seclerat verbis hisce: "a Vos
 itaque Casimirus Secundus, Dei Gratia Rex Poloniae
 nec non Terrarum Cracoviae, Sandomiriae, Siiradiae,
 Lanciciae, Cujaviae, Pomeraniae, Russiaeque Dominus
 et Haeres etc. una cum Praelatis, Baronibus, ceteris-
 que Nobilibus et subditis nostris animadvertimus

10) Crompton Lib. II p. 166. - Radzichon's Chron. p. 3. - Boguski p. 80.
 Dlugosz l.c. I p. 542.

11) Volumina Legum I § 2. tit. Praecepta Magni Casimiri Regis.

et proinde revolventes, quia iuxta temporum antiqui-
tatem in terris et dominio disponi nostrae subjectis
causae saepeumque in judiciis non uniformiter, sed
secundum animorum et sensuum diversitatem, homi-
num etiam exasperante malitia et improbitate, varie
et diversimode ventilantur, deciduntur et definiuntur
ex qua varietate actiones sive causae, nonnumquam
post multiplices variationes, altercationes et contem-
tiones remanent iudicis et quodammodo impropria-
les; Quapropter ad laudem Dei Omnipotentis, Bea-
tissimi quoque Mariae Virginis, totiusque coelestis ca-
pitae et ad perfectum commodum et utilitatem nos-
trorum subditorum decernimus: dictorum iudicium
sive causarum, potissimum in his, quae frequentius
accidunt, decidere et coellere varietatem. Volentes
et statuantes quod Princeps perquisitis temporibus
hanc eadem Statuta et Constitutiones habeantur,
exercantur et observentur per omnes et singu-
los Iudices, Officiales, ac eorum Ministros reli-
quosque nostros subditos et terrarum nostra-
rum habitatores. Nec quisquam audeat quo-
vis modo temerarie contravenire, sub gravi
nostrae indignationis aculo.

Leges itaque Carissimi Magni non novae illae qui-
dem, sed saepeumque praecedentium regum aucto-
ritate aut non sancitae, postquam in corpus

legum erant receptae summam in Republica prius
obtinuerunt, tenebantque omnes, exceptis his, qui aut
ob ordinem episcopatus erant adscripti, juri canonico, aut populi
iure legibus muniti, juri Theutonico erant subiecti. Pri-
mum enim Cleri auctoritas, litteras tunc temporis
solius potentis erat magna, et ita quidem, ut non
solum in ecclesia, sed et in civitate polleret; quam
ob rem optimo jure *Oppugnat* ^{ex}proposit, statuta sy-
nodalia praecessisse, legumque terrestrium pice
esse fuenta. Quum enim Pontifici Maximo per
legatos in synodis leges proponere poterent, syno-
dorum autem auctoritas non expressae tantum
consuluerit, sed et testamentis quoque de feneratione, de
Sacerdotibus, immo et de notariis ^{ex} leges ^{ex}superit, juris Ca-
nonici vim fuisse in Polonia quandam et ea illa
in jus terrestre quandam manasse, dubitari non
potest.

Huc vero Theutoniam, quam originem habet ^{ex}, quam
que fatis potuerit, in altera hujus disquisitionis
parte perscrutabo.

Quae tertia juris Poloni auctoritate constituerent leges,
pertinebant ad nobilitatem praecipue Majoris et
Minoris Poloniae, Russiae et Prussiae: non obstrin-
gebant autem Lithuanos, quippe qui in comitiis domum
anni 1569 ita ceteris Poloniae terris essent juncti, ut
jura quoque legibus paterentur. At leges istae

¹⁹ Hist. pol. I, p. 560, 565.

¹³ cf. S. W. Bandtke hist. jur. pol. u. Preussens in Warschau 1830.
p. 424.

nobilitatem oblattingentes, quae pulcro, sive Polonico
aut sive Germanico appellabantur initio perpaucae
erant. Sed non est cur mireremur: regia enim pro
testate ob conuersas, quibus nobilium gratia e-
rat paranda, labente, increscente, vero in no-
bilitatem factum est, ut nobilitas propriis legibus po-
tius quam leges ex peteret, acciperetque. Insignia
sunt de istis legibus Cromer¹⁴ verba haec:

Extremis nemum fere temporibus legis mundi
Senio et regnante filio eius legis mundo Au-
gusto magis ac magis exarsit et longius propa-
sus est sparsus, et sibi pro novarum legum con-
dendarum, et antiquarum mutandarum. Quo fit:
ut hae propemodum prolescant, novae autem aut
vix, aut ne vix quidem prolescant, sed ut praeter
haec quidem novitate, illae vero vetustate sua in
contemptum vulgo veniant, maxima rei publi-
cae perniciem. Sed vero notandum est de
discrepantia, quod inter statuta et constitutiones
intercedat: differunt autem statuta a constitutio-
nibus et aetate et lingua, qua sunt conscripta
Quae enim statuta appellantur leges sunt, quae
usque ad legis mundi Augusti tempora sunt
latae, et lingua latina conscriptae: Consti-
tutiones vero leges sunt polonico sermone scrip-
tae inde a legis mundi Augusti temporibus.

¹⁴ Iudicatur autem nobiles suis legibus, quae paucae
sunt. Cromer p. 176.

¹⁵ Cromer p. 122 sq.

igitur ordinatissimas Prussiae in Voluminibus Legum,¹⁹
 apud Dogidum in Codice Diplomatico Regni Poloniae, et
 apud Exnerum, l.c. p. 226.²⁰ Quae tamen omnia ad ppe-
 tinuum tutum Prussiae sunt referenda: sedemus enim
 Casimirus Jagellovidem anno 1457 provinciae suae jus
 Magdeburgense, tum Culmense haereditarium Poloniale et
 Pruthensium reservasse, ea licentia attributa, ut se-
 cget, unicuique se suo jure in aliud, sine tamen ppe-
 judicio aliorum, quo voluerit transmigrare.²¹ Quo fac-
 tum est, ut Prussia eadem omnino et ppe-
 iura, quam Polonia ipsa, non haberet eadem onera.
 Quum autem Sigismundus Augustus, quo erat ppe-
 provinciam suam Poloniae jungeret, in comitiis
 Lublinsibus a 1569 eadem cum Polonia onera atque
 commoda Prussiae ordinibus imposuisset, aique id ab
 iis latum est.²² Invisis igitur, plerumque legibus tan-
 ta erat legum varietas, ut suo quisque jure judi-
 caretur...

Quae quanta juris Polonici dilata legum erant factae,
 non populi statutis sed nobilium sibi soli potius in-
 serviebant. Eligebantur reges inde ab excessu Sigismun-
 di Augusti et quidem a nobilibus, qui potentiam at-
 que fasciam libertatem esse rati, ab iis, qui eligi po-
 tent, poscebant, ut sibi quum ppe-
 proferrent, tum nova largirentur, maximo et ppe-

19. Vol. 2. p. I. f. 229. 231. 454. 463. 541. 565. II. f. 309.

20. cfr. Lengnich jus publ. I. p. 20. 29.

21. Dlugosz l.c. II. p. 139.

22. Lengnich I. p. 21.

publice et ceterorum ordini damno. Quapropter leges,
quae tempore illo praevalere, ad eos tantum pertine-
re videntur, qui non erant nobiles, nam nobiles nihil
nisi impunitatem et privilegia expetebant. Sed non
omnino desperandum de genere humano. Exstiterunt
sub imperii finem egregii viri quidam, qui non solum
quae domi privata, sed etiam quae apud externos non
probanda sunt, postquam sub iudicium vocarentur, o-
mine faustissimo felicitatis in posterum condito-
res esse videbantur. Quod vero haec omnia irrita fac-
ta sunt, non viris istis egregiis, sed temporibus opimi-
ni est dandum. Suique poloni populi potentia,
ipse vero eorum legibus obtemperare coactus, quoque sub
dignationem exciderat.

Quos deinde in iure polonico elaborare non potuerunt, an-
tiquioribus temporibus unimos adpulerunt. Praeter iu-
res, quos jam supra commemorare sicut egregie haec
de re meriti sunt:

Wincenty Anstuski, Prawo polityczne narodu pols-
kiego II tom Warszawa 1782.

J. Ostrowski, Prawo cywilne narodu polskiego II tom w
Warszawie 1784.

J. Lelewel, Prawo narodu polskiego Warszawa 1833.

Maciejowski, Historia prawodawstwa polskiego II tom
Warszawa 1832-1835.

J. W. Rantkiewicz in Arzyński, Prawo cywilne polskie
Historia prawa polskiego. Warszawa 1850.

Pars II.

De jure Thuloni in Polonia in ac natura.

§1.

De discrimine, quod inter leges scriptas et
non scriptas intercedat.

Sapientissimas de legibus scriptor ista primis legibus
compositum: Lex est ratio summa, infinita in na-
tura, quae jubet ea, quae facienda sunt prohibet
que contraria. Lex igitur in natura fundata est,
et originem suamque a recta ratione derivat. Vivere
secundum legem, est secundum naturam rationem,
que recte vitam et mores, domi perinde atque in
publico instituit. Quare etiam nullae leges a
magistratibus perlatae, exaratae, promulgataeque
essarent, ipsa natura et ratio honesta probant,
inhospita perficiens, supremas et absolutissimas le-
gis instar esset. Adique leges non scriptae et scriptae,
tunc aliud discrimen non est, nisi quod haec illa
tempore sit posterior, cum una sit priusque sit pugn-
la idemque fons, funderet natura et ratio. De le-
ge quidem non scripta oportet intelligi illud: de
gem neque promissum ingenius evocitatem esse,
neque situm aliquod populo, sed Aeternum. Quod
dam, quod universum, mundum regeret, imperandi,

prohibendique sapientia, quae iis senior est, quam aetas popu-
lorum et civitatum, iis enim sit coelum atque terras, spen-
tis et regentis. Qu. Nae, si regnante Tarquinio nulla erat
lex scripta de stupris, idcirco non contra illam legem sem-
piternam Sextus Tarquinius cum Lucretiae intulit, erat
enim ratio perfecta a natura, a delicto avocans, ad pectus
faciendum impellens, quae non tum denique incipit ha-
bere, cum scripta est, sed cum opta est, opta est autem
e mente divina. Unde ante legispatres omnes qui le-
ges et iura populis praescribere, non scriptam quidem
sed divinitus in natura insitam legem, quae est pa-
tri praecipio, praeque pulsio, inquisisse semper in
omni natione, indubium vocari non potest.

De legibus Poloniarum ante Casimirum Magnum.
Lex Polonica primordia a civitatis primordiis sunt
repetenda. Constat autem ex eo jam saeculo Polonos
qui Lechitae etiam nominabantur inter Albim et
Vistulam sedes ac domicilia habuisse, mosque esse
moribus, consuetudinibus ac institutis propriis a
patribus acceptis. Tunc Boguslavo² primus illos
neque reges, neque principes ullos habuisse antiqui-
tatis, priore quidem patris fratres et filios ejusdem
patris, habuisse praeterea quodcumque vellet posi-
torem electos, qui causas eorum componerent,
negotiaque civitatis exegerentur, sed neque vi-

1) Cicero de legibus II.

2) Schöner. Histor. II p. 82. Ossolinski Geschichte Polens II p. 507. Warschau 1819.

3) Chronicon Poloniarum ed. Warsaw. 1797. ed. Tomarsberg II p. 10.

vestigia, neque operas ullas pro suo com modo erige-
rent. Quapropter verisimile sit, eos in republica pi-
uisse, eamque usque ad saeculum novum tenuisse.
Verum enimvero Francorum Saxonumque potentia
illo tempore sic ad Albem imminente, quod rei
publicae forma securitatis parum illis videba-
tur praebere, regium imperium sibi amplexi,
praestantissimum quomque regem eligentes. Et
primum quidem Euthum quendam et Eracum
ius regnasse perum scriptores prodiderunt. Ca-
Stubhonis verba de Eraco sunt ista: Eracum insti-
tuit leges promulgat. Sic ergo nostri civilis iuris
nata est conceptio seu concepta natiuitas. Nam an-
te hunc servituti ancillari libertas et aequitas pe-
dissequari iusta vel iniuria eratque iustitia quae
asplurimum prodesset ei, qui plurimum posset, li-
cet autem iustitiae prae non statim coeperit im-
perare, ut tunc tamen violentiae desuit subesse
potestati. Et dicta est iustitia, quae plurimum
prodest ei, qui minimum potest. Quamquam
autem fabulae istae, quod ad principum nomina eo-
rumque res gestas attinet, veritatis speciem ob-
similitudinem cum rebus Romanis non praebent,
tamen inesse illis videtur quaedam antiquitatis
memoria. Sed pariant virorem doctorum de Ca-

16

Caelubkonis testimonio sententiae, quum alteri Gra-
 cum rei publicae formam tantum mutavisse cense-
 ant, alteri juri Narusquirit⁴ existiment. Grai legis-
 lationem verbalem fuisse, ea eaque manavisse con-
 spiciuntur, quae sensim pensimque legum vice fun-
 gere videntur. Equidem puto ceteris praetermissis hoc
 unum indubium vocari non posse Caelubkonis
 tempore existisse memoriam quandam veluti-
 tate obrutam legum consuetudine sanitarum.
 Non certiora sunt quae de Lehi institutioni-
 bus, legibusque narrantur. Lehi enim ejusque
 successorum tempore principis voluntatem se-
 quis⁵ vicem habuisse narrat Augustus⁶. Et hic no-
 mini nihil dandum, tenendumque, quod jam su-
 pra monuimus, scriptores famam legum pri-
 scarum amplificasse, nominibus mysticis. U-
 trum igitur Graecos, Lehi tempore instituisse, nec ne
 nostra nihil refert: existisse vero legum pri-
 scarum memoriam, earumque vestigia recentio-
 ri legislationi inheruisse dubitari non pot-
 est. Quum autem permulta in jure Polonio
 inveniantur, quae neque juris Romani simili-
 tudinem prae se ferant, neque apud confines po-
 pulos inveniantur, ea e priore illa legisla-
 tione manavisse consentaneum est.

⁴ Narusquirit⁴ II p. 107.

⁵ Augustus⁶ I p. 42.

Isiople vero huius regno circa annum 965 perai re-
ligionis luce, disciplina quoque imperii longe flo-
rentior esse coepit. Et si saeculum quoque seculum et
institutorum memoria potius, quam notitia
ad nostram aetatem pervenerit. Mucislaum certe,
qui quasi quidam pater patriae Nomina Christi-
anam religionem, rumque ecclesiae aeternis se-
gibus populum in Polonia communit, leges lu-
lisce verisimile est. Qui vero Mucislaum in impe-
rio per duo secula regnasti, leges haud dubie
huius nationi accommodatas propriasque dabant.
Non enim pro quocumque existisse, neque puto
existitum esse qui contingeret Boleslaum Primum
qui Christophus appellatur, urbium fundatorem, civita-
tisque ordinatorem leges suas ab aliis gentibus
sumpsisse, quum constet eum verbis ad imperii
societatem conditas castellanorum jurisdictio-
ni subicisse, appellatoremque tum ad princi-
pem, tum ad placita generas, vel colloquia gene-
ralia vel terminos generales ordinasse. Anti-
quiorimam hanc ad principem provocacionem
comprobant Phil. Callimachi verba in epistola de
15. Maji 1484 scripta. Tunc hic regem esse, nam
ille judicare causas debet. Appellaturus Poloni hanc
antiquam consuetudinem iudicii Regalis.

6. Epimer I. 9.

7. Epimer I. c. II. p. 75. — ed. Quarta Praelegendi, Poznan 1845.

K M

Attemen et hic leges scriptas non accepimus, nisi eas, quae
in comitiis Lanciensiibus anno 1180 a Casimiro Secundo
erant promulgatae, praesulibus, proceribusque ad earum
conscriptiorem accesserunt. Latas pro a tempore Boleslai
Primi usque ad Casimiri Magni imperium praerimas
casque saluberrimas leges, nemo nostra sententia diffi-
lebitur. Quod vero praeter commemoratas illas Lanci-
cienses nullae ad nostram aetatem pervenerunt, val-
de dolendum est, quamquam ad nostrum propositum se-
rius est momenti. Sed enim agimus, ut demon-
stremus fuisse in Polonia leges, antequam civi-
lis Romani potestatem paraverunt sibi Poloni, aut
ius Theutonicum cognoverunt. Fuisse vero illas jam
satis superque demonstravimus: non fuisse scrip-
tas non demonstrari potest, quum alioquin fess-
- totur, Casimirum Magnum non novas proprias
leges in comitiis Vislicensibus anno 1347 tulisse,
sed adjuvendo et rescando, corrigendo et tempe-
rando innovavisse veteres leges Poloniceas.^{8.}
Quapropter Casimiri Magni statuta Vislicensia,
quum non solum novas leges, sed et veterum le-
gum reliquias contineant, monumentum sunt
antiquioris quoque legis fuisse iuris.

§ 3.

De proprii juris Polonici indole ac natura.

8. Dlugosz in opere *Przebiegię Naro, wyjasy Polskie* Lib. II.
c. 8. - Anno 1828.

Non erant antiquissimis temporibus in Polonia
nisi duo ordines, ordo scilicet equester et ordo pus-
silius, non enim erant urbes. Nam quae apud perum
sepietores in civitatis initus jam nominantur,
Gnesna, Cracovia et Craspiria ad lacum, qui Co-
spito nominatur, sita, a ceteris terrae locis nulla
alia se erant distinctae, nisi majore ambitu,
et moenibus, quapropter etiam castra aut castel-
la *[grody]* nominabantur, et saepeumque a terrae
principibus tenebantur. Qui praeterea urbes pates-
cit hoc nomine pata, incolabant, neque origine
neque jurisdictione a ceteris terrae incolis dis-
tinguebantur, nullaque praeter ceteris habebant
privilegia neve immunitates. Haec enim po-
puli Poloni antiquitus erat natura, ut agricul-
turae esset amantissimus. Quom. autem mani-
ob causam terram, quam colebat, summa dilectio-
ne persequeretur, belli discrimen nunquam
inire dubitabat, ut eos propelleret, qui sibi eam
abripere conarentur. Haec factum est, est duo
tantum ordines antiquitus sunt constituti, or-
do equester et ordo pusillus. Quom. vero legisla-
torem suis auctoritatem esse necesse sit, quo-
rum rationem habeat, sequitur sponte, legis

populos nostras pertinuisse ad homines equestres et
rustici ordinis, nihil placuisse se his, qui urbes incolere-
rent. Haec igitur prima est nota juris Polonici, quod
caput proprium rerum rationem habet, quae autem
ad militiam aut ad agrorum culturam pertinent.
Unde etiam ius Polonicum posteriore tempore ius
terrestre dicitur aut ius speciale.

Attera vero propria juris Polonici nota haec est, ut
provocari non possit nisi ad principem ipsum,
ut iam supra § 2. memoravimus locoque insigni
Philippi Callimachi commemoravimus. Quae res non
parva est momenti. Nam si principia juris nos-
tri a iure Romano essent deducenda, provocari
non posset nisi ad iuris peritos peritos. Non faci-
le autem adjuvare, ut eadem, reges nostros illis
temporibus in iure Romano pendiscendo operam
locavisse. Sed et a iure Theutonico reges nostras
non fluxisse apparet, non enim ad regem, sed ad ju-
ris Theutonici peritos peritos provocandum, qui
Magdeburgi tunc temporis floruisse dicuntur.
Quae de juris Polonici indole diximus, sufficere
nobis videntur ad disceptandum inter ius Polonicum,
et ius Theutonicum statuerendum.

§ 4.

De urbium in Polonia origine.

Leng Wien 1803. III p. 67, iisdem verbis hoc
Gachii argumentum recipit, sed non idem
est verba repetere et approbare.

4. Gachii statuit. p. 50. 675.
5. Dandthue in opere: Opraawa Polska p. 119
vel iustissime reprobat argumentum Gachii, in opere: Opraawa Polska i Litwy
I p. 200 n. 177. - quod ex penatu Magdeburgico missi Poloniam quotannis
frequenter eunt, eadem cum potestate ut prius Dominici Caroli Magni.
Fehel in opere: Polens Staatsveränderungen und Eulfs Verfa-

Principio in Polonia neque urbes, neque urbium iura
suis, quos cives nominatimque, fuisse, supra § 3, de
monstratum est. Quae enim Boleslaus primo aui-
tope erant eurolae, a Polonis colabantur et teneban-
tur jure terrestris. Invenit vero seculo duodecimo
propter crebras inundationes ab anno praecipue 1129
usque ad annum 1135, multos qui in Flandria et Hol-
landia habitabant, principum insuper persecutione
coactos emigrare coepisse, ex eoque tempore emigran-
di suam terrasque feliciorem quaerendi obtinuisse,
res est nota. Sed vero in eunte seculo XIII^{mo} Polonia
Tartarorum invasionibus ita erat vastata, ut re-
ges, quo facilius regionibus devastatis auxilium
ferrent, aliarum terrarum incolae privilegiis juri-
bus, praerogativis immunitatibusque promissis ac-
crescerent, ordinibusque arcessendi et jure Theutoni-
co locandi facultatem darent. Et privatos quoque
protectionem habere a principibus expetivisse, non
mirum est: praecipuum enim hanc locatio vel
translatio ex jure Polonico in jus Theutonicum
utilitatem afferebat, quum isto pacto partim a-
gnos pariter conferrent, partim optima ex jurisdi-
ctione sua, sibi commoda pararent.² Itaque fac-
tum est, ut medio fere seculo primo tertio Po-

1. Pappoethi herby i pycerstwo polskie p. 16. Miscellanea Cui-
copiensia II p. 51.

2. Vol. Leg. I § 30 tit. de multitudine, emptione et venditione.

Polonia frequentari coepisset a hominibus Germani nominis.

Non vero eadem ratio erat adponarum: qui enim propriarum
 locum cura locabantur, maximam partem agropum
 culturae dediti, rivos fenebant, obediabantque locato-
 ris jurisdictioni. Qui vero a regibus propriis erant ex-
 cessiti, artificia et quaecumque sperumque poercentes
 urbanas incoscebant colonias, quae quum matre
 propria jurisdictionem a regibus essent natae,
 sensim increscentes urbium in Polonia jure Theuto-
 nico locatarum originem praebuerunt. Inde in Po-
 lonia urbes non solum existere sed et florere non
 coeperunt, quum unicuique siquisset in iis pedem
 domiciliumque collocare.³

§ 4.

De iuris Theutonici in Polonia origine.

Quae supra § 4. de propriis urbium incolis colloca-
 tis commemoravimus, paucis demonstranda esse vi-
 dentur. Et primum quidem legimus scripturae de
 moipiti ducis Masoviae, cujus verba demonstrant, ad
 venas urbiumque incolae jure Theutonico fuisse
 locatos: sunt autem verba haec: "Accedant itaque
 securi hospites de quacunque natione ad inco-
 lendas terras venientes, quod omni perit jure ab iis
 relegata quod debent pleno jure Theutonico." Proprio
 sententia nostra comprobatur verbis propriis legi

³ Hinc sequitur VI p. 201 ad annum 1254.

Polstai Alti, quos Hailisluviensis de anno 1178 in la-
bulis fundationis domus Cisterciensium Lubensis: "
Quicunque homines, cujuscunque conditionis, vel gen-
tis possessiones hujus cenobii coluerint, vel supra
eas inhabitaverint, per Abbatem, in eis collocati, si
ve coloni sunt, sive Theutonici sive Gallici,¹ cujuscun-
que etiam juris, ab omni jure Polonico sine excep-
tione aliqua et ab omnibus periculis, solutio nisque
pecuniariis exactio, nibus, araturis ac pectigalibus,
cujuscunque debeantur, sive principi, sive castellano
vel papariis aliis, sint in perpetuum liberi et
exempti, nec cogantur cuiquam alteri, nisi Abbati
et suis fratribus aliquid solvere, dare, puerere, arare
vel servitium aliquod facere aut exhibere. Omnes
insuper homines in bonis claustris commorantes,
cujuscunque sint gentis, vel conditionis, tam pos-
teri quam praesentes, nulla centura vel munitione
nec muni tenebuntur, vel cuiquam successorum
eorum construere, neque ad expeditiones aliquas
ministrare in pecturis pecuniae, pectoribus aut an-
nonis, sive coloni sunt, seu judices vel reholle
sed medio tempore ad servitium abbatis et clau-
stri stabunt, omnes in propriis expensis, quidquid
ipsis praecipit fuerit laborando. Si vero con-

¹ Gallos hoc loco, non Germanos trans Rhenum habitantes
esse, sed nepera Gallos, qui Galliam meridionalem incolabant
contra Georg. Jam. Bonestium (Hist. Pol. a. 11, vol. 1, p. 345) Comon
et parit delevet in opere Polska prithow s. p. 117. Comon
1846. I p. 33 et 42.

41
contigerit, hostilem exercitum terram pello ingredi, tunc
coloni abbatis de villis praeditis, pediti equites ad compen-
sam ferre. Defensionem providere starentur. Suspiciamus
nihilominus de omni causa tam capitalis quam manuum,
totaliter abbati et monasterio do, ut ipse per iudices
suos, tam Theutonicos quam Polonos omni querulanti ju-
sitiā faciat, in quoslibet jure tam prius hominibus
quam alienis, et quicquid solutionis inde evenierit,
tam pro culpis quam pro poenis, hae abbatis et su-
orum iudicium totum erit. Absolvo coenobium Lu-
bens et omnes ecclesias, villas et possessiones ejus, quae
subiunguntur ab omni consuetudine agnorum, canonum
falconum, aucupum, venatorum. Cum jure palatio-
nalis ecclesiae sibi Lubensis et omnis altionensis, in
ejus cum omni jurisdictione et plenaria libertate, in
quo panum, carniū fabernas, quotquot eis iustitia
videbatur, macella possunt collocare, mercandi,
vendendi, perijundum quod Noviforense subijungitur, om-
ni modo sibi debent libertate et idem forum Lu-
bens jure Theutonico plenam ipsis quando volu-
erint, locandi praesto facultatem. Item fluvium
Oderae, et terminum circa Oderam cum utroque
littore, et ultra transitus fluvii in nautico us,
cum piscis, praesepis, agris, parvis, aquis, piscationi-
bus,

venationibus, castoribus et mulis et alijs atque molendi-
nis, cum omni fidei meo Ducali, cum omni domi-
nio, cum omni libertate, cum omni fidelitate, quae
nunc est super terram in omnibus bonis et prae
dictis claustris, et quae sub terra esse poterit in fu-
tuum, nulli de his omnibus debendo aliquam
proportionem etc." ²

Tam vero quaeerentes, qui factum sit, ut Poloni ad-
venis illis harpitis exentis, tot privilegia, tot
que immunitates tribuerint, has causas plu-
rimum valuisse videmus. Primum quod ec-
clesiastici illi coenopis inentes attinet, reliqui-
onem multum valuisse apparet. Principes, qui
huius religionis propagatio erat ex parte, non dubi-
tabant ejusdem religionis ministros privilegia
et immunitatibus donare, quae et ecclesiasticis
ipsis, et iis, qui illis erant subditi, vitam suam
etque suamque sedem parant. Accedebat, quot
et locatores ipsi, sive principes, sive privati, quod
ad reliquos advenas urbes inire, habitantes
attinet, tanto majores fructus sperare poterant,
quanto majora illis privilegia tribuebant. Pos-
tremo ius originis illis temporibus plus vale-
bat, quam ius domicilii: quia quies erat in pace,

eo ut, balne perire. Hanc obtinebat hunc temporis regula,
inventa, ut olim putabatur in Italia, nota in Polonia.
His igitur causis permixti et principes et eorum aut
loquax etque permissione, privati, novis incolis
et alia privilegia et, de quo nobis agendum, ius
Theutonicum tribuebant. Existunt item in Po-
lonia et urbes, quae privilegia exemptionem
que per iure finitimi sive Polonico pancebantur,
et cives, qui privilegia illis, etque immu-
nitatibus fruebantur.

§6.

De iure Theutonico, in Polonia natumque indole.
Ius Theutonicum sive Magdeburgense, quid qualiter fuerit, illis
temporibus, quibus urbes hoc iure ipso locabantur, ne illi
quidem sciebant, qui locutiones istas praeferunt. Quon-
iam ipsi, nullo iure nisi Polonico uterentur, nulla au-
tem existeret collectio iuris Theutonici, quae quodam
modo esset parva, maximam partem ad exemplum
alterius coloniae, ut Boleslaus ille Albus in privilegio
§5 addito, ius istud tribuebant. Quin immo habemus
— plura exempla palam professae ignorantiae iuris
istius ab iis, qui ius Theutonicum tribuebant, sicut
in privilegio Joannis Senioris, ducis Masoviae a 1493
civitati Łatowicz dato:

„Damus igitur et conferimus civitati Łatowicz plenam

§ Conring. De origine juris Germanici c. 28. p. 86.

§ Gaepp. in Gymnasial-Verordnungen p. 244-245.

§ Miscellanea Cracoviensis II p. 60 ff.

14.
talem quidem sit

a. aut coloniae fundatoris jurisdictioni

b. aut jurisdictioni ex suo numero a pmet ip-
sis electae atque institutae obediunt coloni.

Liberationis exemplum succulentissimum praebet
privilegium illud Bolislawi Alti & 3 citatum. Dis-
cipimen inde optum est inter incolae juris Po-
lonici, sive Ducalis, sive Terrae, et incolae ju-
ris Theutonici. Longe enim meliore condicione a-
rant, qui jure Theutonico utebantur, quam qui
juri Polonico obedire debebant. Ab iis enim, qui
jure Polonico tenebantur, omnia illa et onerabilia
et operae et officia exigebantur, quibus Bolislaw
Alti Lubensis monasterii subditos sibi eos
posuit. Incolae vero juris Theutonici propriis ju-
isdictioni a propriis paribus et scutellis con-
ficiendae subditi erant, sibi uerbantur pro om-
nibus sive onerabilibus ac operis, et solarium tan-
tam pendere militariaque munus sustinere tene-
bantur, operam deinde suam non praestabant
neque principi neque fundi domino et agro, qui
quos possidebant alienandum habebant potes-
tatem.³ Quod ad exemptionem a communi ju-
isdictione attinet, tenendum est discipimere

3. Vol. Leg. I. § 8 tit. de scutellis. Miscellan. Graec. II. p. 65.

4. Vol. Leg. I. § XXXVI. Non potest pcedere, nisi hereditate pen-
(dita.)

quod inter urbanarum et ferrestriarum coloniarum
incolas statuiamus. Utique jure Polonico non
obstringebantur. Sed quomquam jussuque jure Pru-
sonico, persuebantur, tamen non eadem jussu-
que obtingit jurisdictionis. Qui enim rusticas colo-
nias incolabant jurisdictioni obediebant loca-
toris ipsius aut judicis ab illo substituti. Me-
liore quidem erant conditione, quam qui juri
Polonico obediebant, liberi enim erant operis a-
liisque officiis. Verum enim vero a rusticis,
quantum ex privilegio Synecensi a 1287° prospici
potest, non plane erant liberi: qui enim in
sylvis erant locati, non nisi triginta annos, qui
pero super moricis et quercetis duodecim, qui
tandem in campis octo annos rusticalia non
soluebant. Immunitates igitur, quas colonia-
rum agrorum incolae paniscebantur, ea
se potissimum continebantur, quod eis opera-
rum officiorumque cunctorum, loco, rusticalia
solvere liceat. Ceterum enim coloniae agrorum
nulla fore alia se, nisi pudentis a pagis dis-
tinguebantur. At longe meliores res erant
eorum, qui a regibus vel principibus in co-
loniis urbanis locati, propriam jurisdictionem

§. Larygielski, Synecia p. 104. in Bandtke, Hist. pol. I
p. 389.

habebant. ⁶Primum enim magistratus iudicando ex suo numero eligebant, veluti adlocatores, scultetos et fa-
bros. Postea exortu sunt munera consulum et pro-
consulum, senatus et magistratus. Tum qui ha-
bebant potestatemque constitutiones coloniarum
iste obligantur statuerendi, quae populi iura, Will,
L. 1. m. 1. iudicant, appellabantur. Unde potes-
tatem habebant utrumque ad coloniarum commu-
dam et usum constituendum distribuendum et
exhibendum. Postremum fueruntque iuris periti
mercium cupiri. His igitur omnibus perspicuis qu-
vis. Theutonici namque hanc potestatem
fuisse videmus, ut si qui illo fuerantque, legi-
bus certis innitentes contra magistratum
libidinem essent muniti, ex suo numero magis-
tratus istos eligerent, usque non nisi legum au-
toritate subentibus obediunt, officiorum denique
ac iurium notitiam plenam haberent. Quan-
tum momenti iura ista omnia ad beatam ci-
vium vitam afferrent, vel ea se perspicui potest,
quod per brevi tempore urbes quae Theutonici
eritis opulentissimae evaderent, auctoritatemque
haud parvam nanciscerentur.

6. Hartmann de Republ. Lib. p. 792.

Magdeburgi interpretabatur. Attamen usus hic non
semper sibi constabat, quum si, qui jure isto locatio-
nes insisterant, neque originis, neque naturae ejus
illi essent consci. Exemplum afferre haec liceat: "Cum
talem vero Cracoviensem, jure Saxonico, sive Magdebur-
gensi, quod etiam Thodense et Thutonium vocant,
stabilivit." ^{8.} "Appellationumque articuli cum p^rincipi-
que partⁱ propositione et responso in Magdeburg
unde jura Silesia seu Thutonica habuere optum⁸
velut ad papam seu spiritumalem deferbantur." ^{9.}

37

De jure Thutonici in Polonia, et atque cum
jure Polonico necessitudo.

(Denegari)
Quamquam diffiteri non potest, jure Thutonicum
seculum contulisse ad subitum in Polonia am-
plificationem atque opulentiam, tamen quod ad re-
liquos terras incolas attinet, aut nullius aut par-
vi admodum fuisse momenti, facile consentiet,
quicunque perpenderit, locationes jure Thutonico
ob eam potissimum causam fieri solitas esse, ut
alterius terrae nominis eo facilius ad domicilium
in Polonia collocandam permoverentur. Qui igitur
has locationes istas insisterant, non jure Po-
lonici mutationem in animo habebant, sed pro-

^{8.} Epimer lib II p. 22.

^{9.} Orog. I 1104. 1105.

potest, quod usus juris potius, interdum ita coarctetur, ut
 jus ipsum peritus in oblivionem abiret. Ex his omnibus
 sponte apparet, jus Theutonicum in Polonia eos tan-
 tum tenuisse, quibus erat datum: omne primum
 pro privilegio datum, principaliter tenet eum,
 et per hoc datum. Abolitiois exemplum existat in
 edicto Casimiri Magni, cujus verba, quum per opti-
 me illustrent, hic describere sicut. Sunt, vero haec:
 Cum secundum Patrum Sanctorum decreta de-
 creta, illi amittere privilegia auctoritatem, qui con-
 cessa sibi non sit antea potestate, per nos nos-
 tri nobiles, jus Theutonicum habentes in multis
 ipsorum villis ex nostra aut nostrorum praedec-
 sorum gratia sibi facta, et tamen jure Theutonico
 amisso secundum jus Polonicum se regunt in qui-
 busdam, statimus quod si in aliqua villa abusi sunt
 jure Theutonico, amplius contra agentes per jus Theu-
 tonicum non poterint se defendere: quapropter vo-
 lumus quod si crimen est commissum illo jure, quo
 villa eadem usa fuerit, tenebit per judicare simul,
 et terminare.³ Non tenuisse vero nobiles patet
 ex statutis sigis mundi. Primum. Ibi enim legimus:
 Statimus et ordinamus: Quod si aliquis nobilis

1. Vol. Leg. I. f. XXIII. Tit. De illis qui habentes jus Theut. p. Pol.

2. Præfatio. Proest capitulum Moravie. Tit. p. 57.

3. Vol. Leg. I. f. XXIII. Tit. De illis q. h. p. Tit. ut patet p. 57.

in civitate nostra, vel oppido nostro aut aliquo rum Spi-
ritualium et secularium subditorum Regni nostri
pro episcopi presentia, per officium civile captus fu-
erit: ea tunc talis nobilis pro violentia captus, deti-
neri debet in praetorio civitatis vel oppidi, ubi
captus, quo facto officium civitatis vel oppidi illius
ubi talis propter captum fuerit, nullum penitus judi-
cium faciet, neque aliquam poenam exiget de eorum
nobili, nisi prius ad eorum requisitionem Capitaneus, vel
Vicecapitaneus castrensium, illius jurisdictionis postea
regalis, sub quo civitas talis, vel oppidum ipsum fue-
rit praesens interfuerit eidem civili iudicio: quod mi-
nisterium et fieri debet, pro violentia contra no-
bilem dictum etc. ¹⁴

Quae hucusque de iure Theutonico, in Polonia u-
se posuimus, ita erant comparata, ut ea po-
telligi posset, ius Theutonicum non nisi acceptio-
ne quadam conferri solitum esse, atque ad tan-
tum tenuisse, quibus erat dictum. Quum vero ex-
isteret quidam, qui Polonos ipsum ius ha-
buisse, quid iuris, quum ius Theutonicum cogno-
visset, haud abs re nos fecerit esse putamus,
si demonstrabimus, ius Theutonicum non solum
4. Vol. 29. l. 1. §. 2. tit. 2. de captivitate. Nobilium.

cum jure Polonico nihil commune habuisse, sed ei in-
super obstitisse et fuisse adversum. Nam vero si, con-
tra quos nobis hic est agendum, eo potissimum imiten-
tur argumento, Poloniam Germano imperio quan-
dam subjectam, immo vero et tributariam, jura et
legis i Germanis accepisse, quod et ex multis eum
testis iustitiae, jure Theutonici, ut ex illa provocazione
ad Magdeburgum apparere existimant. Nobis vero
aliud videtur. Nam, ut de illa tributaria conditione
faciamus causas Germanos persequendi, jusque illis
permittere, satis luculenter demonstravisse nobis
videtur. Quod autem ad appellationem illam atti-
net, nobis quidem ex re ipsa liquet videtur, ut pro-
vocare ad penes jura proprium habentibus liceat,
ad eos, qui jura iustius sint peritissimi. Quis ve-
ro Theutonici peritiam in Polonia non fuisse, su-
pra demonstravimus. Non enim erat necesse. Ce-
terum Magdeburgum potius quam alia loca ad-
— iose, qui appellare vellent, res erat fortuita, locus
enim appellationis nemini erat praescriptus.
Quamobrem fama quam sibi edictis suis Magde-
burgum paraverat, huius appellationi favisse vide-
tur. Quamquam fortasse et ea res momenti aliquid

J. Johannes Schultze de Polonia nunquam tributaria. Sudani 1694.
Fepper: Poloniam imperio Romano-Germanico nunquam sub-
jectam. Argentorati 1788.
Morus: vicia II p. 173.

habuit ad ius Theutonicum tolerandum, appella-
tionemque ad Magdeburgum eligendam, quod Po-
lonica ecclesia prius, post Christianae religio-
nis receptionem temporibus, capitulo Mitropo-
litanae Magdeburgensi erat subiecta.

Demonstramus ut nobis videtur ius Polonicum
ex iure Theutonico non fluxisse. Restat ut demon-
stremus ex illo non fluxisse quidem potuisse. Non
vero potuit, erat enim ius Theutonicum iuri Po-
lonico adversum. Et primum quidem ius Polo-
nicum, in Polonia optum penes regem ab initio,
postea vero penes regem et provinciam erat: tene-
bat opes omnes, belli negotia et agrorum cultu-
ram praecipue spectabat: provocatio non nisi ad re-
gem ipsam permittebatur. Ius vero Theutonicum, ad
venitium, pertinet ad eos tantum, quibus regum
procurator gratia erat collatum, urbium institu-
tiones, artificia et quaecumque in primis spectabat,
et exercebatur a magistratibus ad ceterorum simi-
litudinem creatis: provocatio quoque ad Casimiri
Magni tempora ad ceteros juris principes pertine-
bat. Haec juris utriusque diversitas causa
fuit, ut alterum alteri nonnunquam obstitit,

6/ Casimirus I. hanc provocationem ad Magdeburgense tribunal
transtulit, et in archiepiscopatu Cracoviensi supremum et provinciale
iudicium Theutonicum constituit, ad quod provocationes om-
nes ab inferioribus iudiciis ex tota Polonia fierent.
Cronica lib. III. p. 319. — T. Magnus ca. 1347.

atque cum eo collideret: quod furi nullo modo potuit, si ius

Polonicum ad ius Theutonici normam fuisset conforma-

tum. Quapropter ius Polonici perfectionem atque

absolutionem non acceleratam sed potius retardatam

esse ius est peni peni, verisimile est.

Collisisse ² iura vero utraque inter se exemplis com-

probari potest. Et primum quidem offert Sappothi in

opere, quod inscribitur: Herby Rycerstwa Polstiego. Hi

legimus verba haec: „Si quis hominum propter ali-

quod commissum in illam praedictam affugerit, si-

ne cuiusvis impedimento, opibus sustinens tranqui-

litate pacis Dni. Quis Episcopus et nostra Palatini

Tandom. perpetuetur. Actum Episcopiae publice a 1319.

Quibus vero Polonici iuris cura erat commissa, ea al-

tera parte iuris Theutonici iam comprimere cona-

bantur. Proinde huius rei iam Boleslaus Iur. ius

in privilegio sub Episcopiae a 1257 dato, ubi verba

leguntur haec: Hoc etiam nobis iudem ad vocati

promiserunt, quod nullum ad perpetuum nostrum

vel ecclesiae seu cuiuscunque alterius, vel etiam

Polonum liberum, qui in pace hactenus habitavit,

faciant eum conipem, ne hac occasione, nostra,

vel episcopalia aut canonorum, vel aliorum praedia

paralia desolentur. Propter penitentia nostra compro-
bat per verba elicti Casimiri Magni: „ Ea lege impe-
riale clara fuit nobis constat; quod incendiarii
et excutores domorum, propriorum aut quorum-
vis bonorum, voluntarii, morte crudeli et tunc
paucissima punientur, quibus etiam inventis, si
ad Exilem effugiant, patrocinium ex hoc nu-
lum debeant obtinere, propter criminis dam-
nali scilicet, consequuntur enim hac tenore hu-
ius modi: malefactoris sit manus iudicium ius-
ticiam laquei voluntarium effugiant, ut pluri-
mum in Civitatibus vel villis Theutonicis
permanere, ut actionem contra illos propositam
eludant, per iuris Theutonici defensionem, et
sic saepius saltem malefactorum crimina pe-
manent impunita, unde de postorum Baronum
et Procerum consilio, Accipimus, quod accusati de
crimine incendiarii sive excutionis etiam inven-
ti in Civitatibus aut villis Theutonicis, culpa
eorum ipsorum trahantur, et in iure Poloni-
co coram iudice competente tenebuntur respon-
dere ac sententiam seu puniri poena digna, iuxta
commissi criminis demeritum. ^{8.}

^{8.} Miscellanea Casov. II. p. 65.

^{9.} Vol. Leg. I. p. 188. tit. de incendiariis, et excutoribus.

22

Quaecumque ita dicunt, sponte apparet, jus Theutonicum
quod ad causas capitales attinet, juri Polonico fuisse
propositum. Sed et in jure civili jus Theutonicum a
jure Polonico diversum fuisse videmus. Jus Theuto-
nicum exempli gratia, non permittit legitimatio-
nem proles per subsequens matrimonium. Poloni
vero Pontificis Maximi Alexandri III. haec de re sen-
tentia^a comprobata sibi inter Alexandri regis edic-
tum a 1585 perperunt. Legimus in condemnatione
hujus regis haec: "Quatuordecim articuli vero
nisi juri Canonico seu Theutonico et Magdebur-
gensis per eandem Apostolicam condemnati, ten-
quam juri naturali et Divino contrarii, quos e-
tiam nos Alexander per Apostolicum scriptum in-
terdictis reprobamus, condemnamus, nulliusque po-
tatis et momenti per vim suam perpetuo, ac per
quoslibet iudices et subditos nostros, ubilibet in do-
minis nostris consistentes distulimus sub poe-
nis nostris eodem inhibemus tenore." etc. etc.
Deimus Articulus: quod quicumque cognoverit
aliquam feminam, si praestea fuerat eam in ma-
trimonium, nunquam ea ea poterit prolem le-
gitimam generare.^u

q. c. c. X. qui scripsi sunt legitimi de sp.

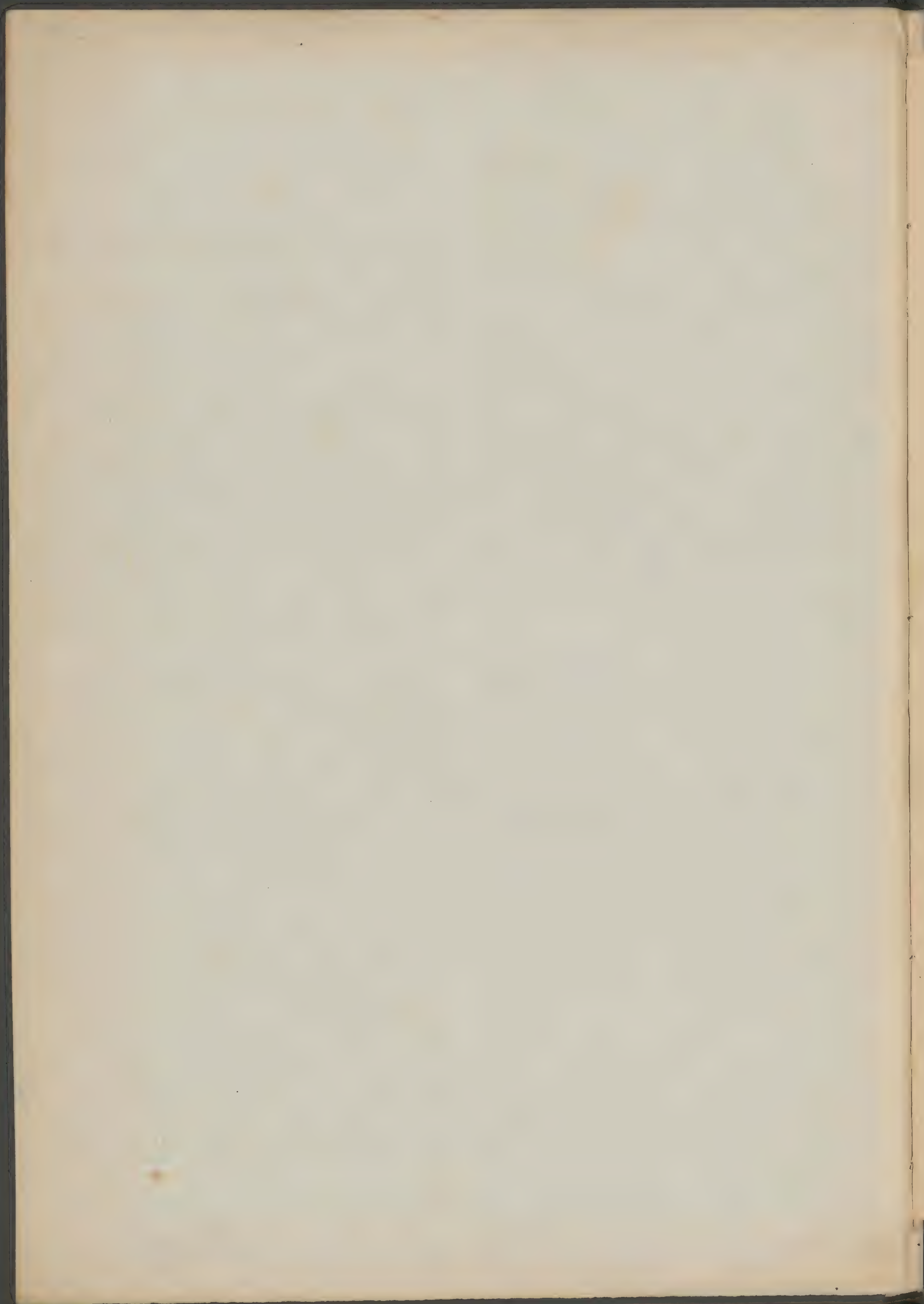
10. fol. 29. 1. c. c. c. XXXX. sit. quatuordecim articuli.

Nam, vero satis demonstrasse nobis videtur,
juris Polonici originem atque naturam aliam fu-
xisse atque juris Theutonici, ut sperare nobis
sineat, nonnullum in posterum existimatum,
ius Polonicum a iure Theutonico fluuisse, eique
propositum fuisse. Huius enim existimatio mi-
rum quantum juris Polonici cognitionem ad nos-
tra usque tempora impeditit.¹¹

Vita.

Natus cum Johannes Conradus ab Oppie
cimstici a. d. III. Cal. Julias 1824. in oppido Kem-
pen, patre Augusto praedii domino et matre Guil-
elma, e gente Braun oriunda. Primis elementis
domestica institutione imbutus sum. Ipsi prode-
cim annorum gymnasium, Mariae Magdalinae Pos-
naniense, quod directore pater florent, frequentare coe-
pi. Sed ut germanae linguae scientiam paullo
subtiliorem mihi compararem, post tres annos
et semestrem mutavi hoc gymnasium cum gym-
nasio Olsnensi in Silesia. Ibi annis praeteritis
contigit ut anno MDCCC XLIX. examen pro ma-

maturitate subire et feliciter superare. Tunc
 Bonnæ me contuli ut juris prudentiæ operam
 navarem, ibique civibus academicis Loebello Illustr.
 Rectori adscriptus sum. Scholas celeberrimas fre-
 quentaui V. H. H. Dume, Böthing, Walter, Luelchner,
 Lulenberg, Moynard et Kaufmann. Non prosum, quin
 ingenuè fatear, me jam tunc temporis omni vi-
 um contentione spoliatus, ut ad summos in iuris-
 que juris honores consequendos aspirare possem. Spi-
 ritus semetipsum absolutis in Silesiam pedem, in al-
 ma Viadrina studia, quæ feliciter coeperam, desinere
 et alacriter persequi in animum induci. Rectori Mag-
 nifico V. D. Barthow sacris academicis tenente inter
 cives academicos preceptis, institutione humanis-
 sima V. H. D. D. Abegg, Gaepp, Fetzler, Wilda et Gra-
 nis gavisus sum. Quibus praeceptoribus meis
 celeberrimis, humanissimis gratias ago, quam ma-
 ximas. Profecto me non solum semper gratum
 animum esse habiturum, sed etiam nunquam
 obliturum, quod me ad meum, potiusque nervosa
 vim docuerint. — Fac, ut Deus O. M. ut me per-
 dom peritatis et justitiae fides habiant quem dissipatum.

h

III. Inhalt. In dieser Schrift kommt es Folgendes:

a) Am vornehmsten sollen Esse die Abgrenzung deselben einerseits
die Vermittelung aber die Festsetzung des positiven Rechts einer-
seits: das dasselbe nämlich seiner Bestimmung nach in dem oben
für gegebenen Gesetze gesetzt haben. Man sieht hier ganz in die
Ideen der juristischen Conception des vorigen Aufsatzes vor sich
und die allein richtige Ansicht, warum das Recht eben so gut von
seinem Bestandtheil einer jeden besonderen Nationalität ist, von
der Sprache und die Sitten spricht den Vorposten ganz nicht zum
kleinen Beweise sein können zu sein. Man sieht selbst es ist
auch, von demselben um Ende seiner Schrift eine polemik gegen
die ganz verkehrte Meinung, die Polen seien zum Recht nicht
positiven Rechts überhaupt und dass die in dem vorliegenden
von deutschen Colonisten gelangt und für richtig halten werden.

b) Und der eigentliche historische Theil nachher so leicht
ist freilich nicht vorzubringen, dass der Verf. ohne bedeutende An-
strengung des Hirns eine Disposition mit Bestimmtheit und
intensiv gewöhnlicher Art selbst hätte liefern können. Unter
sehr dieselbe gerade die ungeschicktesten und unvollständigsten Gültig-
mittel für seine Arbeit, Henrichs Historienkunde und
Procell's polnische Geschichte, so gut wie unbrauchbar ge-
lassen und das darf man ohne die geringste Ungerechtigkeit
gegen die polnischen Rechtsforscher zu sagen unbedeutend
die Verbesserung vorschlagen, dass der Verf. in seinem ein-
zigem von diesen letzteren gerade über den von ihm gewoll-
ten Gegenstand einen solchen Eifer und Aufbruch für
den Charakter von ihm die genannten deutschen Werke gewiss
haben werden.

1. Procell's Aufsatzes gleich auf dem ersten Bogen 4
Zeilen der polnischen Rechtsgeschichte. Der Satz auf pag. 2:
Constat Polonorum civitatem sexto post Christum na-
tum saeculo civitatis jam formam habuisse, kann schon
nach sprachlichen Gründen nicht so sicher bleiben, aber die Er-
forschung ist auch materiell durchaus nicht richtig. Niemand
versteht es als eine bestimmte Sache, dass es schon im 6. Jahrhunderte
schon ein gewisser polnischer Staat gegeben habe. Im
Folgenden steht es vollkommen fest, dass bis ins 9. ja bis ins 10.

Hande in solch Übertragungen wird, so sollte der Brief gleich
an die Spitze beschnittener Pergamente eingeklebt, und einseitig
mit Rinde, anderseits aber auf einer ganz neuen Pergament
von Dörfen mit dem Teutonicum beklebt worden sein.
Röpell 577.

3. Ganz zufällig ist das Argument, welches auf
Bayer 6 aus der ungelassenen Urkunde des Herzogs von
Böhmen, Boleslaus altus von 1178 entnommen
wird. Der Brief liegt auf diese Urkunde ein sehr gutes
Gerüst, und stellt einem zwei Seiten umfassenden Auszug nach
derselben mit. Aber diese ungelassene Rüstungsbuch des Klosters
Leubus ist falsch und ungenügend, wie von vorher an der
alten Urkunde gezeigt werden ist.

Bibl. Lit. v. d. H. zu den Handschriften von Blättern
v. 1822 S. 10.

Stenzel's Urkundenbuch Sammlung pag. 96 Nr. 1.

6. Mit Unrecht identifiziert der Brief, um meinen Willen
die Urkunde des Teutonicum und j. Magdeburger, und
zwar ist dagegen besonders Bedenken zu setzen:

a. Auf einer neuen Pergament ungelassener Urkunde
wird bei der Beschreibung des des Teutonicum den neuen
Aufstellungen oder dem, welche der Brief übertragen zu
halten selbst oft wieder eine locatio und des Teut.
Vergewissung völlige Unklarheit gelassen, was für ein
deutscher Brief sie wissen wollten.

In der Urk. von 1254 für das obige Ploch
"viertelweise" des Teutonicum cujusunque pro-
vinciae vel civitatis, prout ipsimet ele-
gerint. Bandthie, des Culmense p. 327 sq.

In der Urk. für des Klosters Plesen von 1259 liest
"et: Contulimus in praedicta hereditate vil-
las locare Teutonicas, quocunque jure ipsi
fratres fuerint decreti. Ledebur, h. Rostio
S. 304.

Dieser Urkunde würden sich leicht noch vermehren lassen.

25
b. In conspectum Forum de iuribus occurrentibus
ius Teutonicum sunt illudque iure dei constanti gratia
aus einer gemeinsamen Quelle, nämlich das Magdeburger Recht
hergeleitet; aber auch in dieser Hinsicht sollten sich
verschiedene Conspectus in einzelnen Angelegenheiten und zwar vor-
den gerade in jedem Conspectu drei solche Formen neben
einander unterscheidet.

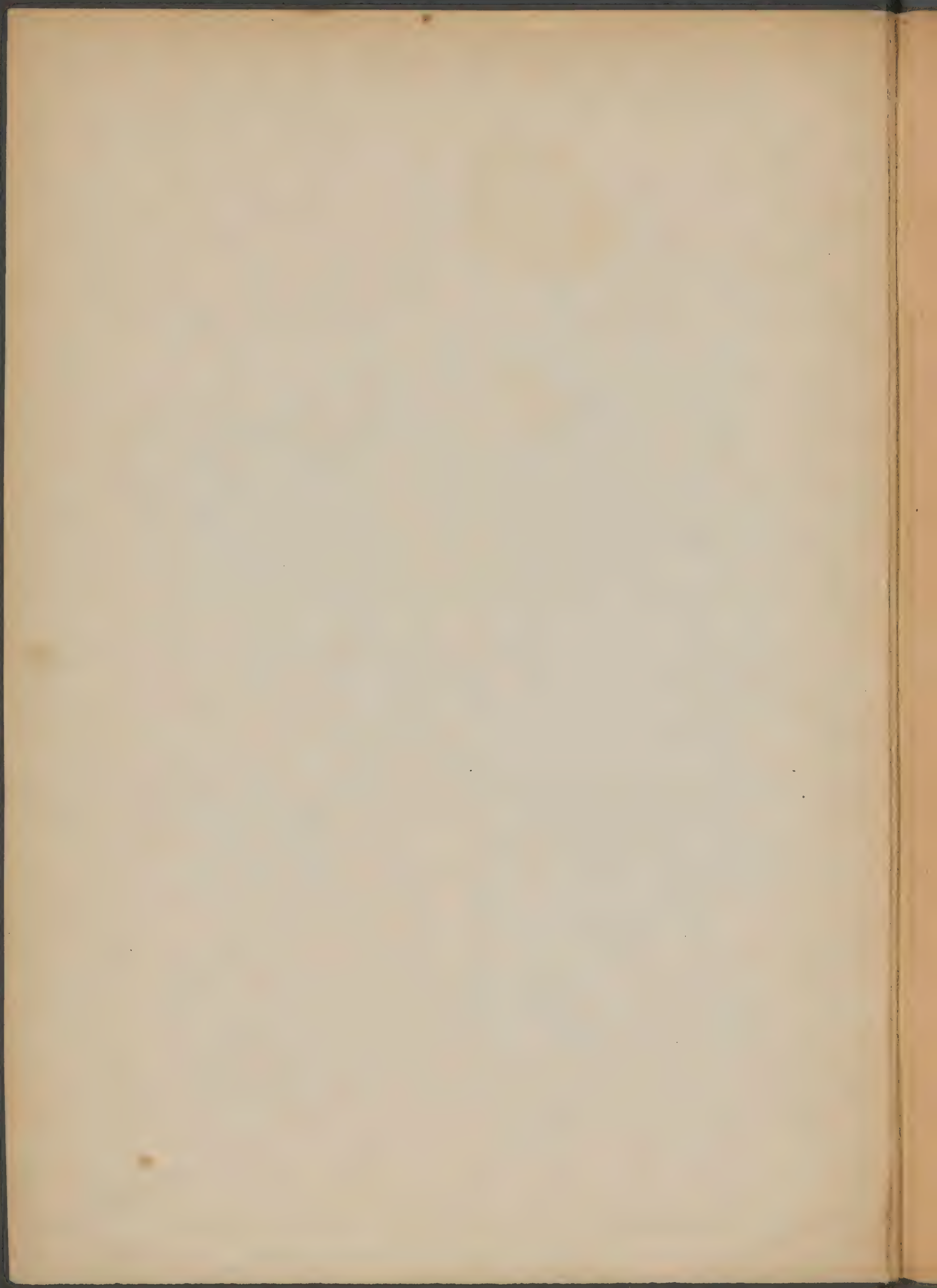
das Magdeburger Recht, welches in Ruja-
wien und Groß-Polen vorkommt;

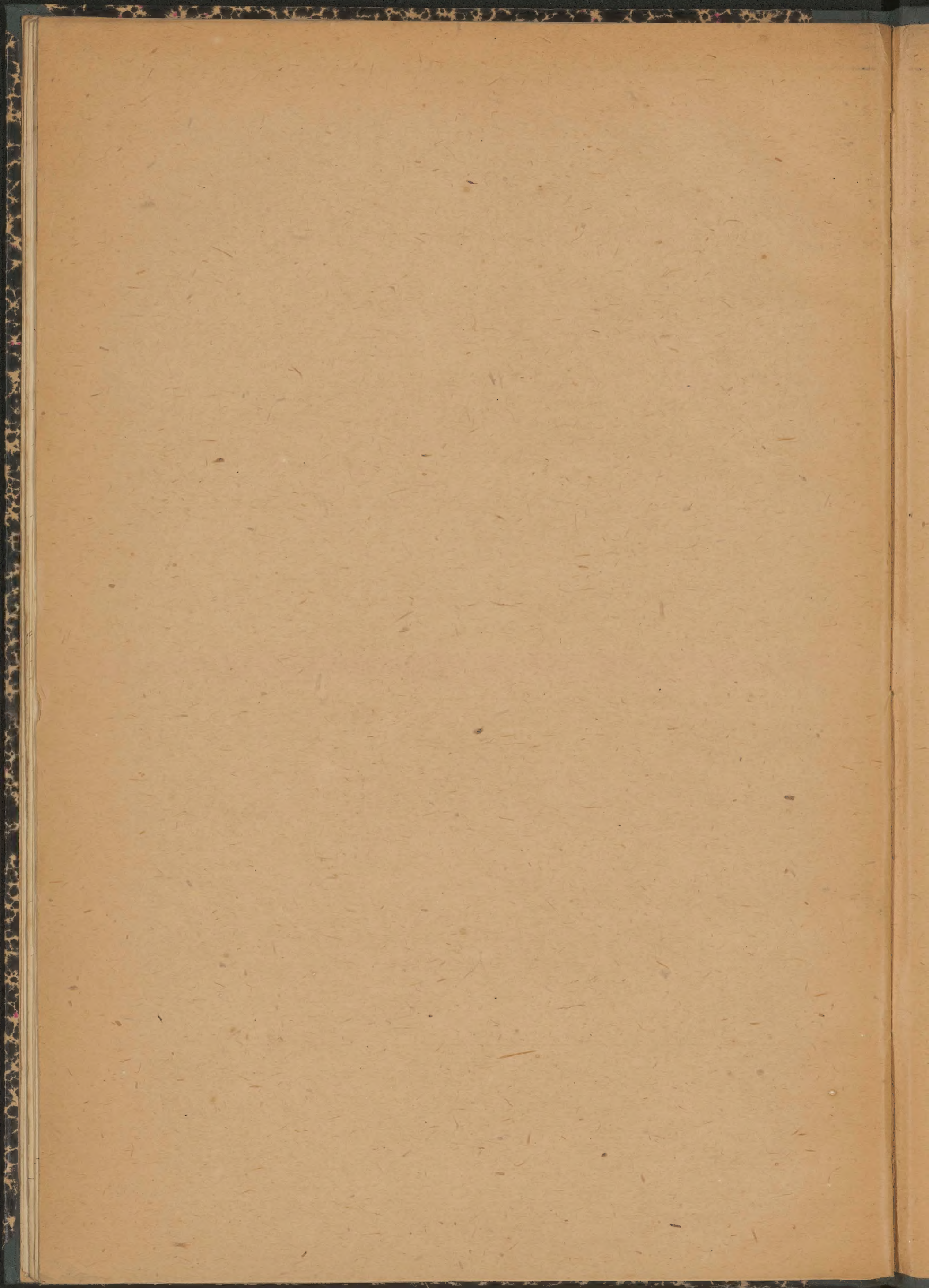
das Brandenburger Recht, welches neben dem Mag-
deburger Recht in Pommern sehr verbreitet
ist. Dieses ius Novissimum stammt gewiss aus Gallen
war aber früher in Pommern daselbst Recht war in
Magdeburg gilt; in Polen aber kommt es häufig als
ius Silesiense oder Silesiense vor, weil Pommern
im polnischen Proda, Proda genannt wurde.

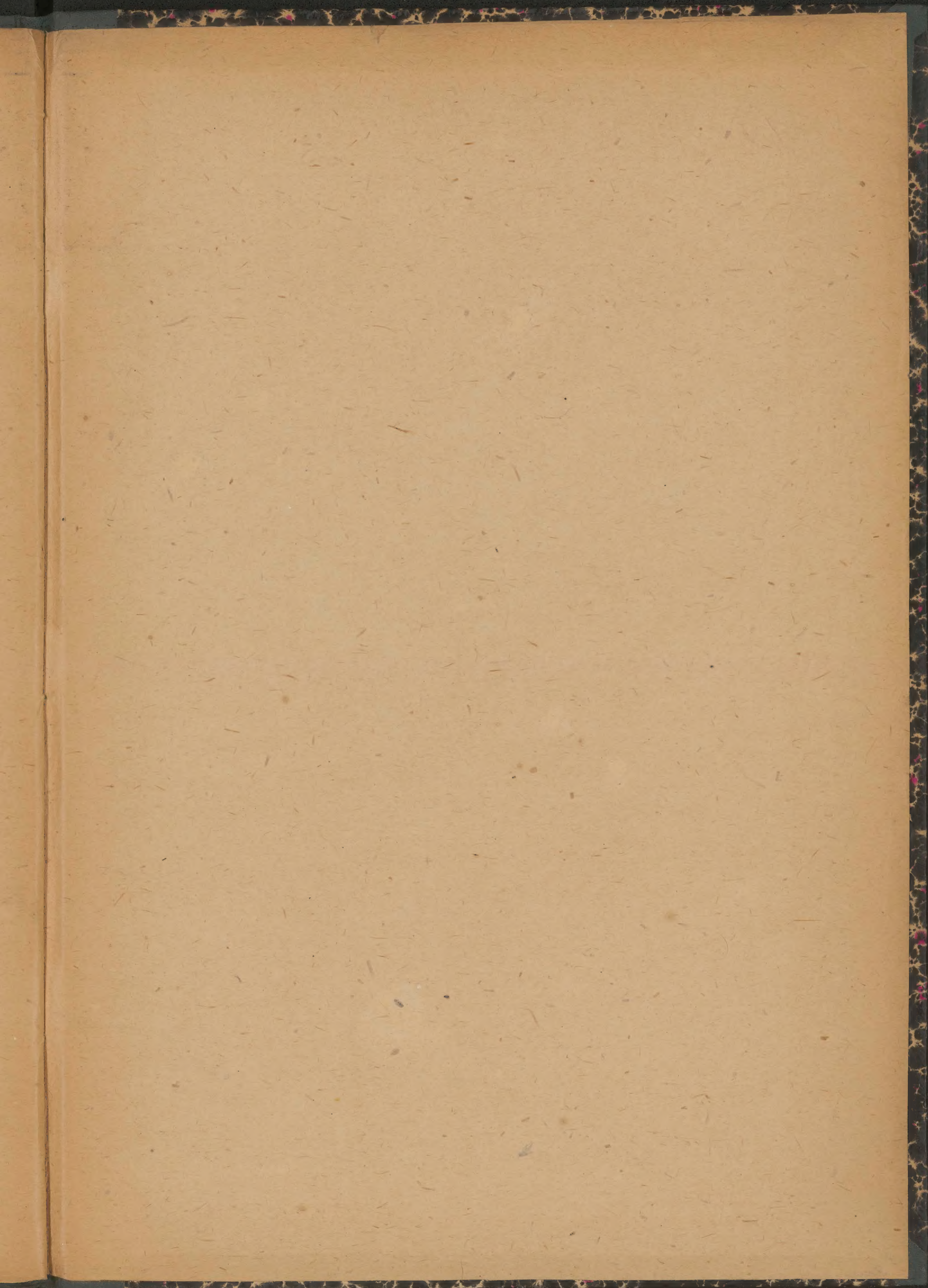
das Culmische Recht, wie in Kasowien vor-
kommt. (Procell 578.) Von der Kraft auf Seite 7
mit den Worten folgen will: „At existentia iuris origi-
nalis Teutonici Culmensis demonstrari non potest, id
autem nicht ganz klar geworden. Sollten die Worte so viel heißen,
daß es an einer Urkunde oder das älteste Culmische Recht ganz
festen so würde dies bekräftigt ein gewisses Urtheil sein.
Will der Kopf aber eine Meinung, daß sich die Forderung einer
solchen Urkunde des Culmischen Rechts in der Stadt
Katowice nicht nachweisen lassen, so würde sich das von dem
selben Zweck geeignete Resultat: daß der Culmische Rechtsbuch
von dem Deutschen Recht aus einer Urkunde gewiss nicht vollständig
entstandene gewiss nicht vollständig lassen.

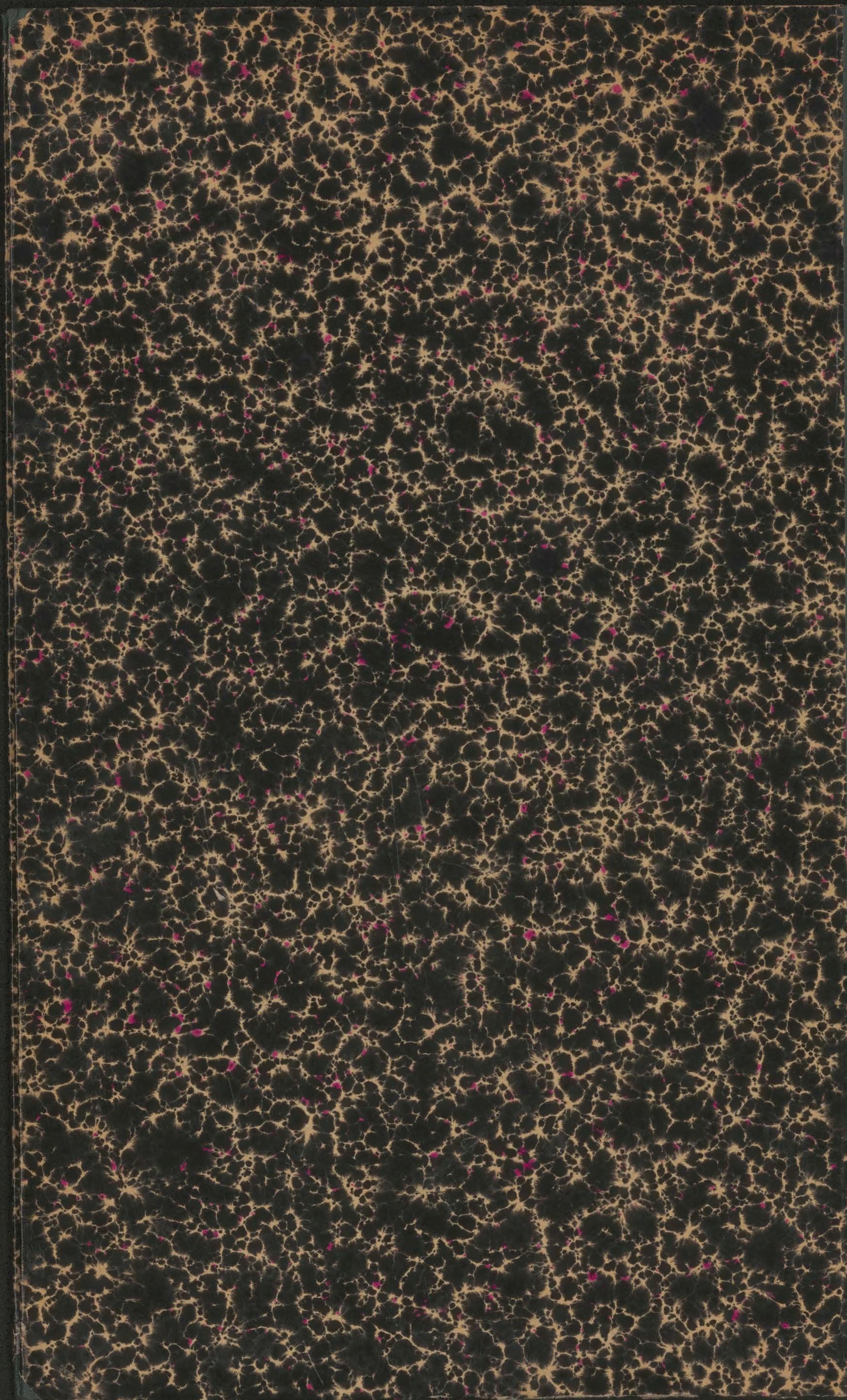
Gauß 9/3.52.

62
1